

ARTTU
TUOMINEN
MOND
DOOD

DE BESTE SPANNING UIT FINLAND

Arttu Tuominen

Monddood

Vertaald door Annemarie Raas

De Fontein

Proloog

Oekraïne, december 1941

De deur knarst, twee soldaten gaan het huisje binnen. Ijskoude vorstlucht stroomt naar binnen. De mannen dragen grijze mantels die tot hun knieën komen; de zwarte rangonderscheidingstekens op hun kraag tonen twee naast elkaar geplaatste letters s met de vorm van bliksemschichten. Allebei hebben ze een kwartiermuts met veldgrijze oorflappen op hun hoofd. Hun leren laarzen hebben stalen neuzen en dreunen op de planken in de vloer. In het houtfornuis knappert een vuurtje, de oranje gloed danst op de muren en op de smerige gezichten van de mannen.

De ogen van de soldaten hebben een dronken glans. De langere van de twee heeft bovendien geelzucht, waardoor zijn stoppelige huid er wasachtig uitziet.

De langere man zwaait het geweer op zijn rug, de kleinere houdt het zijne steeds in het zicht. Hun koppelriemen kraken.

Het huisje is klein, heeft alleen een woonkeuken en een alkoof in een hoekje van de keuken. De balken in het plafond zakken door onder de sneeuwlast. Op de tafel in de kamer staat een roetige olielamp; het bleke licht reikt niet tot in de hoeken. Op het bed zit een vrouw die bezig is een baby te zogen. Haar ene schouder en borst glanzen naakt, het ravenzwarte haar valt als een dikke rank op het voorpand van haar blouse. Ze kijkt naar de bezoekers met van doodsangst opengesperde ogen.

De langere man loopt naar het fornuis, kijkt in de pan voordat hij die op de tafel zet. De kleinere gaat aan tafel zitten, pakt de houten soeplepel en begint de dampende pap gulzig naar binnen te lepelen, rechtstreeks uit de kookpot. De loop van het geweer, dat hij op de tafel heeft neergelegd, is recht op de vrouw gericht.

De langere man steekt een sigaret op en begint kastjes te openen.

De kleinere zet zijn muts af, haalt een kam uit zijn zak, spuugt erop en begint zijn vettige haar in een middenscheiding te kammen. De vrouw stopt met zogen, legt de baby op het bed en trekt haar blouse over haar borst.

‘Waar is je man?’ vraagt de langere in het Russisch terwijl hij verdergaat met het doorzoeken van de spullen. Hij opent potjes en zakjes, laden, vindt wat suiker en stopt de brokjes in zijn knapzak. De vrouw geeft geen antwoord, en dus vraagt de man het opnieuw, ditmaal in het Oekraïens. Omdat hij nog steeds geen antwoord krijgt, draait hij zich om naar de vrouw.

‘Alle mannen weggebracht,’ zegt de vrouw in gebroken Russisch. ‘Hele dorp weggebracht.’

Er komt een glimlach over het gezicht van de kleinere man.

‘Ze is mooi, precies zoals je al zei,’ zegt hij in het Duits. Hij veegt de pap die op zijn kin is beland af aan zijn mouw en zet zijn kwartiermuts weer op.

De langere man opent het luik van het fornuis en mikt zijn peuk in het vuur. Hij observeert de vrouw even met die vreemde glanzende blik van hem en gaat dan verder met het doorzoeken van het huisje. Hij opent het deksel van een houten kist en begint er kleren en lappen stof uit te halen, totdat hij daar ineens mee stopt. Hij haalt een talmoed tevoorschijn, laat die aan zijn kameraad zien en vervolgens aan de vrouw. De vrouw pakt de baby weer op en drukt die tegen zich aan.

‘Joods?’

Ze geeft geen antwoord.

De kleinere man staat op, schikt de oorflappen tot ze wat beter zitten en glimlacht, maar in het schemerlicht van de olielamp lijkt de glimlach meer op een grijns. Hij steekt een sigaret op. De vlam van de sissende lucifer verlicht de kamer en zijn gezicht.

Buiten klinkt het gebrom van een motor en het geloei van een versnellingsbak. De mannen verstarren, maar ontspannen zich wanneer ze vaststellen dat het om hun eigen voertuigen gaat.

De langere zegt: ‘Ze halen de vrouwen op – en de kinderen.’

De motorgeluiden komen dichterbij. Minstens twee auto’s, mogelijk meer. Ze minderen vaart. De vrouw komt overeind. Ze neemt het kind onder de arm en schikt de zoom van haar verstelde rok.

Een van de auto’s komt voor het huis tot stilstand. De remmen

piepen. De laadklep knalt naar beneden en op hetzelfde moment klinken er bevelen in het Duits. Grendels van geweren rinkelen, honden blaffen, in de verte weergalmt een gewerschot.

‘U kunt zich maar beter verstoppen,’ zegt de langere.

Opnieuw twee schoten, ergens gilt een vrouw. Een derde schot maakt een eind aan het gegil.

De geluiden naderen de deur.

‘Snel!’

De vrouw legt de baby op het bed en begint dat bij de muur weg te trekken. De langere man beent op haar af, grijpt het bed en rukt het aan de kant. Heel even raken hun armen elkaar.

De vrouw opent een luik in de vloer, laat zich erin zakken en strekt haar armen uit. De man pakt de baby voorzichtig op, kijkt even naar de gesloten oogleden en pluizige haartjes van het kind en geeft het dan aan de moeder. Dan herinnert hij zich iets. Hij haalt een doosje lucifers uit zijn zak en geeft dat aan de vrouw. Ze glimlacht, rukt het medaillon dat om haar hals hangt los en geeft dat aan de man. Hij sluit het luik en duwt het bed weer terug op zijn plaats.

Op dat moment vliegt de voordeur open, en twee SS-soldaten komen met hun geweer in de aanslag binnen. Koude lucht verspreidt zich door de ruimte. De mannen staren elkaar heel even aan, totdat de kleinere zegt: ‘Leeg.’

De soldaten werpen elkaar een blik toe, zien dan de rangonderscheidingstekens van een onderofficier op de kraag van de kleinere man en gaan weer naar buiten. De langere man blaast de stormlamp uit. Het wordt donker, de vuurkamer van het fornuis geeft een oranje gloed af. Dan vertrekken ze, en ze trekken de deur achter zich dicht. Tussen de huizen ratelt een machinepistool, de mondingsvlam trilt in de duisternis. De horizon wordt rood van de brandende vuren.

11 september 2019

Het is najaar en donker, hier en daar wordt een bocht in de straat door een lantaarn verlicht. In het raam van een vrijstaand huis brandt licht, de koplampen van een voorbijrijdende auto doen het zwarte, natte asfalt glanzen.

Albert Kangasharju zit in zijn schommelstoel te dommelen. Hij slaapt nog niet maar is ook niet wakker, want droom en werkelijkheid zijn een en hetzelfde. Soms is het verschil onmogelijk te duiden. Tijd en plaatsen, herinneringen – alles wisselt van volgorde, alles loopt door elkaar. Steeds vaker strekt de geest zich ver uit naar het verleden, want vóór hem is er niets meer over om naar uit te kijken. In het verleden wonen alle vertrouwde glimlachjes, vrienden, de zomers uit zijn kindertijd en jaren geleden overleden verwanten.

De schommelstoel knarst, de streep licht die onder de deur door schijnt wordt onderbroken wanneer er een verpleegkundige langsloopt. Druppels vallen als zware parels op de blikken vensterbank buiten. Maija in de kamer naast hem roept om haar lang geleden gestorven moeder. Albert ziet de contouren van de foto's op de vensterbank, iemand heeft de vaas gevuld met bloemen. Hij probeert zich te herinneren wie dat was. Is er vandaag iemand op bezoek geweest? Alles is hetzelfde, alles gaat in elkaar over. Dagen, dromen, nachten, maanden, jaren. Hij kan de gezichten op de foto's niet zien, maar hij weet om wie het gaat. Het zijn hijzelf en Hilikka op hun trouwdag; op die foto daar staan zijn moeder en vader en broertje, dat daar zijn de vergeelde afstudeerfoto's van de meisjes.

Zijn rug doet pijn.

Wanneer de mens ouder wordt, krimpt alles samen, mijmert Albert. Niet alleen de mens, maar ook alles om hem heen. Het gewicht van de tijd perst de wereld samen als een natte deken. Ouderen worden

al lang voordat ze sterven in instellingen begraven.

De schommelstoel knarst weer. Albert schrikt wakker. Hij was alsnog ingedut.

De droom zweeft nog ergens heel dichtbij. Albert voelt die over hem neerdalen als een zwaar kledingstuk.

Hij is er bang voor, verlangt ernaar.

De droom komt terug, tekent een bos op de plaats van het raam.

In de droom staat Albert midden op een open plek. De hem omringende bomen zien eruit als speren die door een reus in de grond zijn geslagen, de zwarte stammen glanzen. De geur van de droom is een mengeling van vorst, hars en vochtige aarde. Tussen de geraamten door slingert een dunne nevel. Het is volkomen stil, maar de oude man weet dat de stilte slechts bedrog is. Het bos schreeuwt naar hem.

Krijst.

Tussen de geraamten staat een vrouw. Albert wilde dat hij lucifers had, want dan zou hij er eentje kunnen afstrijken en de duisternis een moment kunnen verdrijven. Hij wil het gezicht van de vrouw zien. Moet het zien.

Hij schrikt wakker. De geur van het bos en van verbrande kalk verdwijnt. Hij is weer in zijn kamer op de derde verdieping van het verzorgingshuis. De wandklok tikt. De tijd rent. De foto's op het nachtkastje staren vanuit de schemering. De oude man staat op, zoekt steun bij de armleuningen, vervolgens bij de muur, pakt de handvatten van de rollator. Hij moet Klaus bellen, denkt hij. Hij moet Klaus bellen en hem over de vrouw in zijn droom vertellen, want Klaus weet altijd wat ze moeten doen. Altijd al. Maar Albert weet niet of Klaus nog leeft, want hij heeft al meer dan twintig jaar niets meer van hem vernomen.

Ik moet Klaus bellen, denkt hij opnieuw, Klaus kan me helpen.

Hij drukt op de zoemer en wacht.

Inkeri komt en drukt op het lichtknopje. Het licht verblindt zijn netvlies. Inkeri drukt een hand tegen haar borstkas.

‘Wat sta je hier in het schemerdonker te staan? Ik kreeg bijna een hartinfarct.’

Albert glimlacht, strekt zijn hand uit naar zijn pet aan de kapstok en zet die op zijn hoofd.

‘Avondwandeling.’

‘Het is hondenweer.’

‘Dat past precies bij mij, jouw poedel.’

Inkeri kijkt hem zogenaamd boos aan.

‘Help je me even?’

Inkeri bukt zich en helpt de oude man zijn schoenen en zijn jas aan te trekken.

‘Kun je zien dat ik naar de sportschool ben geweest?’

Ze knijpt teder in zijn arm en zegt lachend: ‘Nou, echt wel. Het is alsof ik in een ijzeren staaf knijp. Niet slecht voor een zevenen-negentigjarige.’

Ze gaan de gang op, Albert voorop en Inkeri in zijn kielzog.

Daar is het stil. Boven de deur van Maija’s kamer blinkt een rood lampje, maar er is nergens iemand te zien. Albert vraagt zich af hoe het voelt om avond aan avond te horen te krijgen dat je moeder jaren geleden al gestorven is. De nachtportier zit in zijn glazen hokje, heft zijn blik op van een tijdschrift. De lift klingelt, de deuren schuiven open.

‘Waar gaan we naartoe?’ vraagt Inkeri.

‘Laten we ’m smeren, naar Vegas. Gaan we trouwen. Ik heb spaargeld. We kopen een motor, rijden dwars door Amerika. Ik rij, jij zit achterop in je bruidsjurk. Dat heb ik altijd al willen doen.’

Inkeri drukt haar hoofd tegen zijn schouder. ‘Ach Albert, je hebt me de afgelopen vier jaar iedere avond ten huwelijk gevraagd. Je weet toch dat ik getrouwd ben.’

‘Er komt nog een avond dat je instemt.’

‘Hoe weet je dat zo zeker?’

‘Hoe zou ik het kunnen weten als ik het niet iedere avond zou vragen?’

‘Je bent hopeloos.’

‘In mijn jeugd werd dat volharding genoemd.’

‘In mijn jeugd wanhoop.’

Ze barsten in lachen uit.

De lift komt tot stilstand, ze stappen de schemerige hal in. Achter de glazen deuren van de ingang bruisen regenplassen, uit de regenpijpen spuit water, dat als kleine watervallen over het asfalt naar beneden stroomt.

‘Weet je het zeker? Je loopt een longontsteking op en sterft, en dan geeft iedereen mij de schuld.’

De oude man drukt op het lichtknopje. ‘Het duurt niet zo lang. Bovendien weet ik dat je mij m’n veteranenrondje niet zult verbieden.’

Buiten is het verrassend warm; toch wikkelt Inkeri de panden van haar verpleegkundigenjas strakker om zich heen, en ze blijft onder de lamp van de overkapping staan, waar een zwerm motten als bezetenen tegenaan botst.

Het pad begint meteen waar het gazon ophoudt, en duikt dan tussen de bomen. Het park is met lantaarns verlicht, maar tussen de lampen glanst de septembernacht zwart als het heelal.

‘Als je het niet erg vindt, blijf ik hier wachten. Ik kan je de hele tijd zien.’

Albert werpt een blik op Inkeri en ziet haar gelaatsuitdrukking. ‘Wat krijgen we nou?’

Inkeri probeert te glimlachen, maar de glimlach valt uiteen en haar ogen worden vochtig. ‘De uitslag van mijn moeders biopsie kwam vandaag. Borstkanker.’

‘Wat erg.’ Hij raakt haar hand aan.

Inkeri trekt haar hand terug en haalt een pakje sigaretten uit haar zak. Ze glimlacht met een vertrokken gezicht. ‘Shit, en ik wilde nog wel stoppen.’

De sigaret ontbrandt pas bij de derde poging. Hij trilt tussen haar vingers terwijl ze de eerste rook uitblaast. ‘Ik weet niet hoe dit gaat aflopen. Het is nog geen jaar geleden dat pa is overleden.’

Albert ziet dat ze een moment voor zichzelf nodig heeft. Hij stapt de regen in, leunend op zijn rollator. De druppels slaan hem in het gezicht en banen zich een weg onder zijn kraag. Voor de zekerheid neemt hij nog kortere passen dan normaal, want hij wil niet vallen en zijn heup breken.

Het grind knarst. Het pad maakt een flauwe bocht naar rechts. Zijn ademhaling versnelt, maar verder voelt Albert zich gezond. Wanneer hij zijn avondwandelingetje niet meer kan maken, mijmert hij, dan heeft hij niets meer. Dan is hij klaar om te gaan.

Maar nu nog niet, niet vandaag.

Een van de lantaarns in het park is uit. Het pad verdwijnt even uit het zicht, totdat het onder de volgende lamp weer opduikt. De boomtakken buigen als benige vingers over het pad heen. Er vallen lijvige druppels op de grond, alsof het kristallen parels regent.

Albert werpt een blik achterom. Inkeri staat onder de overkapping te telefoneren, en Albert vermoedt dat ze met haar zus praat. Hij bedenkt dat de mens pas echt beseft dat hij leeft wanneer hij voor het eerst een por krijgt van de dood. Inkeri heeft al eens zo'n por gehad, en nu komt er meteen eentje achteraan.

Albert blijft onder de laatste brandende lamp staan en overweegt om terug te lopen. Het pad voor hem lijkt even in een zwart gat te verdwijnen. Hij heeft zijn rondje nog nooit afgebroken. Hij zet de rollator met een rukje in beweging en stapt de duisternis in. Het pad begint aan de bocht terug. Albert staat onder de kapotte lantaarn, haalt een doosje lucifers uit zijn zak, schudt er eentje uit op zijn hand en strijkt hem af.

De vlam knispert. Albert kan het witte bankje zien, de donkere stammen van de bomen die het dichtst bij hem staan, het natte gazon. De vlam wordt kleiner en dooft uit. Hij laat de lucifer op de grond vallen, steekt het doosje in zijn zak en loopt weer verder. Glassplinters knarsen onder zijn schoenzolen. Ineens zijn al zijn zintuigen wakker; het vreemde gevoel dat er iemand tussen de bomen staat en naar hem kijkt, overvalt hem. Hij krijgt een metaalachtige smaak in zijn mond, en hij gaat sneller lopen.

Op hetzelfde moment wordt hij vastgepakt. Hard.

De rollator valt om. Albert kan nog net roepen voordat een leren handschoen zijn mond dichtdrukt. Hij probeert zich los te rukken maar kan niets tegen de kracht van de overvaller beginnen. Hij wordt meegesleept tot ze tussen de bomen zijn, en wanneer hij een nieuwe poging doet zichzelf te bevrijden, krijgt hij een klap in zijn nek.

Hij verliest het bewustzijn.

Inkeri keek toe terwijl Albert verder bij haar weg liep. Haar zusje hilde aan de andere kant van de lijn, en het scheelde niet veel of ook zijzelf barstte in tranen uit. Maar dat kon ze niet doen, want dan zou alles instorten. Anderen mochten huilen, woedend worden, schreeuwen en hun emoties tonen, maar als oudste van de kinderen moest zij altijd sterk zijn. Zo was het altijd gegaan. Ze zou heus wel huilen, maar in haar eentje, wanneer niemand het zag. Toen pa stierf, regelde zij alles in haar eentje: kerkdienst, herdenkingsplechtigheid, rouwlinten, kransen, uitnodigingen, catering en predikant. Na de begrafenis

regelde ze de boedelbeschrijving, bankzaken, belastingen en de tientallen kennisgevingen die gejaagd gingen met het overlijden van een mens, want haar zusje en moeder waren nergens toe in staat. Op de dag voor de begrafenis stond ze op het punt in te storten – niemand had ook maar een flauw idee hoe dichtbij dat punt was geweest – maar ze had volgehouden. Voor haar moeder. Ze wist niet of ze dat nog een keer zou trekken. Ze had zin om te brullen en te schreeuwen en te huilen, maar in plaats daarvan hoorde ze zichzelf zeggen: ‘Het is alleen maar een diagnose. De behandeling gaat nu beginnen. Ieder jaar krijgen duizenden vrouwen borstkanker... Ja, dat weet ik, dat is niet... Doe niet zo kinderachtig! Het is absoluut geen doodvonnis...’

Inkeri rookte de sigaret op tot aan haar nagels en drukte de peuk uit in de asbak die aan de muur was bevestigd. Ze wist dat ze tegen alle regels van het verzorgingshuis zondigde als het om Albert ging. De ouderen hadden geen toestemming om op dit tijdstip naar buiten te gaan, al helemaal niet zonder regenkleding. Maar Albert was de reden geweest dat ze het afgelopen jaar iedere ochtend uit bed was gekomen. Hij had altijd een luisterend oor voor haar, wist altijd een paar troostende woorden te spreken, er voor haar te zijn.

Toen schoot de borstkankerdiagnose van haar moeder haar weer te binnen, en haar kin begon te trillen. Ze beseftte dat ook de oude man binnenkort zou sterven.

Albert verdween in de duisternis tussen de lantaarnpalen en Inkeri zette haar gesprek voort, dat begon te lijken op een grammofoonplaat die bleef hangen. Zij deed alsof ze sterk was terwijl haar zusje zich weer als een vijfjarige gedroeg.

Albert had Inkeri meteen de eerste avond nadat hij in het verzorgingshuis was komen wonen gevraagd met hem mee te gaan naar het park. Voor een veteranenrondje, zoals hij zijn avondwandeling noemde. Inkeri was net aan de avonddienst begonnen, die toch al onderbezet was geweest, maar toen was er ook nog een medewerker uitgevallen wegens ziekte, en een andere had laten weten te laat te komen. Toch had Albert haar met een of andere vreemde magie weten mee te lokken, en aan die betovering had ze zich nooit weten te onttrekken.

‘Natuurlijk ga ik met ma mee naar de arts... Nou hou je op met janken... Uiteraard bereid ik een lijst met vragen voor...’

Inkeri schrok op van een hese schreeuw, haalde de telefoon van

haar oor en luisterde. De regenpijp dreunde hol, de regen trommelde op het dakvilt van de overkapping. Ze wist zeker dat ze een schreeuw had gehoord. Ze staarde in de duisternis. Albert was nergens te zien.

‘Albert!’

Geen reactie.

‘Ik bel je terug,’ zei ze, en ze zette het op een lopen. De druppels sloegen haar in het gezicht en maakten haar haar nat. Alberts rollator lag op de rand van het gazon. Was de oude man gevallen en had hij zich bezeerd? Inkeri vloekte omdat ze zo stom was geweest. Ze had Albert niet in zijn eentje de regen in moeten laten gaan. Ze stormde voorwaarts.

‘Albert!’

Het eerste wat ze zag waren benen die tussen de bomen spartelden. Toen werd ze twee in het zwart gehulde gestalten gewaar die bezig waren een derde figuur op hoog tempo weg te slepen.

‘Stop!’ gilde ze; ze verliet het pad en begaf zich tussen de bomen.

Toen vertraagde de tijd. Ze kon de gebeurtenissen pas veel later oproepen in haar geheugen, maar op dat moment leek alles samen te krimpen en binnen één lange seconde plaats te vinden. Ze zette koers in de richting van de gestalten.

‘Los! Laat los!’

Inkeri’s sokken werden doornat in haar werkschoenen. Ze kon twee breedgeschouderde mannen met een muts op hun hoofd onderscheiden die bezig waren Albert tussen hen in mee te slepen als een vloerkleed.

‘Los!’

Toen was ze bij Albert. De mannen waren in de duisternis verdwenen; het was alsof ze zelfs nooit hadden bestaan. Albert lag op het gras en zag er levenloos uit. Grote druppels vielen op zijn gegroefde gezicht. Inkeri voelde zijn pols, vond geen hartslag en haalde haar mobieltje uit haar zak. Ze tikte het alarmnummer in en drukte het apparaat tegen haar oor. Een kalme vrouwenstem begon instructies te geven. Toen pas begon de tijd weer te rennen en haar denkproces weer op gang te komen. Ze begon op Alberts borstkas te drukken en blies met regelmatige tussenpozen lucht in zijn longen. In de verte weergalmde het geluid van een naderende ambulance.

2

In de droom was Jari Paloviita twaalf jaar oud. Hij stond in een put. Het water, dat tot zijn middel kwam, was zwart en stonk naar kadavers. Boven hem scheen een bleek licht. Iets tentakelachtigs bewoog zich om hem heen en veroorzaakte golven op het wateroppervlak. De vaste massa van het wezen raakte Paloviita's dij aan; hij wilde schreeuwen maar kon geen geluid uitbrengen.

De telefoon ging, en hij opende zijn ogen.

Eerst wist hij niet waar hij was. Het was alsof hij op een onbekende plaats en tijd wakker was geworden en los was van zichzelf. In zijn mond had hij de smaak van bedorven putwater. Een van zijn oren piepte, en hij voelde er een scherpe pijn in. Toen plofte de werkelijkheid op hem neer.

'Neem nou eindelijk eens op,' mompelde zijn vrouw Terhi terwijl ze hem een por in zijn zij gaf; de gedachte aan het tentakelwezen schoot even door hem heen.

Hij grabbelde naar zijn telefoon op het nachtkastje en deed één oog dicht om te kunnen focussen op de naam die op het schermpje flakkerde. Terhi had zich al omgedraaid en sliep verder. De droom zweefde nog ergens binnen handbereik; het gevoel dat die achterliet zat Paloviita nog steeds dwars toen hij opnam.

'Jari.'

'Grönroos hier. Heb ik je wakker gemaakt?'

'Nee, of nou ja, ik was net naar bed gegaan,' loog Paloviita.

'In Liinaharja, in het park naast verzorgingshuis Kuusipuu, heeft een poging tot beroving en zware mishandeling plaatsgevonden. Het slachtoffer is een bewoner van het verzorgingshuis. Hij is in kritieke toestand naar ziekenhuis Satasairaala gebracht. Het is zeer wel mogelijk dat hij bezwijkt aan zijn verwondingen. Jij moet naar het ziekenhuis

om een verklaring af te nemen indien de man bijkomt. Heb je pen en papier? Ik geef je nu zijn gegevens door.'

Paloviita keek op zijn wekkerradio en stelde vast dat het nog niet eens elf uur was. Als hij daadwerkelijk in slaap was gevallen, konden er niet meer dan een paar minuten verstreken zijn sindsdien. Desondanks had hij al kans gezien in een put te vallen waar afgrijselijke wezens in de diepte woonden.

Ik zal er nooit in slagen uit de put te klimmen. De put eet me op tot er niets meer van me over is.

'Laat maar komen, ik onthou het wel,' zei Paloviita terwijl hij naar een blaadje papier en een pen zocht op het nachtkastje; toen herinnerde hij zich dat hij die naast het lottobriefje op de tafel in de woonkamer had laten liggen.

Grönroos schetste de situatie uiterst summier, omdat er bijna niets te vertellen viel. Paloviita probeerde bovenal de naam van de oude man te onthouden. Toen het gesprek voorbij was, liet hij zijn hoofd weer op het kussen zakken. Hij staaarde even naar de schrootjes in het plafond, waarin op verschillende plaatsen knoesten te zien waren. Hij vond dat de tekeningen in het hout precies op een vrouwengezicht leken. Of anders op een doodskop. De lange vingers van de droom grepen hem opnieuw vast, zijn ogen begonnen dicht te vallen, het vrouwengezicht glimlachte. Toen verzamelde hij al zijn krachten; hij kwam overeind, ging op de rand van het bed zitten, gaapte zo hard dat zijn kaken ervan klapperden en begon zich aan te kleden, ondertussen zijn beroepskeuze vervloekend. Terhi was in diepe slaap verzonken en ademde zwaar, en heel even voelde Paloviita een onverklaarbare woede jegens zijn vrouw. Terhi had het speciale karakter van zijn werk nooit begrepen. Leerkrachten leefden in een bubbel waarin sprake was van lange vakanties, korte werkdagen en hoge lonen, maar ze konden absoluut niet tegen kritiek en beriepen zich te pas en te onpas op hun verantwoordelijkheid voor het welzijn en de ontwikkeling van de kinderen. Hoe zou Terhi het vinden om, al was het maar eenmalig, om drie uur 's nachts gewekt te worden om kinderen de tafel van zes bij te brengen?

Voordat hij vertrok ging Paloviita nog even bij zijn dochters kijken, en hij bedacht dat in die bedjes zijn grootste prestaties lagen te slapen.

In de auto moest hij steeds weer gapen, en hij veegde zijn ogen af

aan zijn mouw. Hij wist niets anders over de zaak dan datgene wat Grönroos hem in de gauwigheid had verteld. De toestand van het slachtoffer was kritiek, mogelijk was de man al overleden. Het verschil zat hem erin dat als de oude man overleed, de politie te maken had met een levensdelict, terwijl het om zware mishandeling zou gaan als hij in leven bleef. Een klein maar enorm verschil.

Hij sloeg van de hoofdweg af naar het ziekenhuis en besepte dat het najaar al goed op gang kwam. De regen en de duisternis slokten al het licht op. Hij parkeerde op een gehandicaptenparkeerplaats, gebruikmakend van zijn politievergunning, en rende naar de hoofdingang, waarbij hij de regenplassen probeerde te vermijden. De hal was gevuld met uiteenlopende mensen die zaten te wachten tot ze een arts konden spreken. Hij drong voor bij het loket, vertelde daar wat hij kwam doen en wachtte tot een zaalhulp met een vette paardenstaart en bonte tatoeages op de armen hem kwam halen. Hij werd via schemerige en bochtige gangen meegenomen naar de intensive care. Een arts kwam hun tegemoet in een wapperende witte jas. Haar starende blik verried vermoeidheid en hard zwoegen. De zaalhulp hield de vrouw aan en stelde Paloviita aan haar voor.

‘De toestand van de patiënt is nog steeds kritiek. Hij is nog niet bij bewustzijn,’ zei de arts.

‘Wat voor verwondingen heeft hij?’

De arts, die een naambordje met daarop EMILIA droeg en veel sproeten had, en naar Paloviita’s mening een bril droeg die naar verhouding te groot was voor haar gezicht, haalde haar schouders op. ‘In dit stadium is het moeilijk daar iets over te zeggen. Uitwendig letsel is er heel weinig, maar op zevenennegentigjarige leeftijd kan ook een kleine klap onherstelbare schade veroorzaken. Er worden momenteel foto’s van zijn hoofd en nek gemaakt.’

‘Zevenennegentig?’ vroeg Paloviita voor de zekerheid, want hij dacht eerst dat hij het verkeerd had verstaan.

‘In januari wordt hij achtennegentig.’

‘Wie mishandelt er nou iemand die bijna honderd is?’ vroeg de zaalhulp verbijsterd.

Paloviita gaf geen antwoord. Hij had in zijn werk vastgesteld dat er dingen bestonden waarvoor woorden gewoonweg niet toereikend waren. De dood van een kind, de dood van een vader of moeder – en

nu dan de mishandeling van een bijna honderdjarige, zodanig dat die in kritieke toestand verkeerde.

‘De politie heeft een verklaring van de patiënt nodig.’

De arts staarde Paloviita aan alsof hij bedorven yoghurt was.

‘Als de patiënt overlijdt, is er sprake van een levensdelict,’ legde hij kalm uit.

De arts dacht even na en zei: ‘Het maken van de foto’s duurt een halfuur. Hij kan ieder moment wakker worden... of nooit meer wakker worden. Als u wilt, kunt u in de gang wachten, maar ik raad u aan naar huis te gaan. Zelfs als hij weer bij bewustzijn komt, zal het even duren voordat we toestemming kunnen geven voor een gesprek. Dat gaat mogelijk nog dagen duren.’

‘Ik blijf wachten.’

De arts haalde haar schouders op. ‘Doe wat u het beste acht.’

‘Op de gang staat een koffieautomaat,’ zei de zaalhulp. ‘Die werkt met muntgeld.’

Paloviita knikte en ging op een van de stoelen zitten die op een rijtje tegenover de kamer van Kangasharju in de gang stonden. Het was schemerig en stil op de afdeling. In een glazen hokje zaten drie in het wit geklede verpleegkundigen voor hun monitoren, als vissen in een aquarium. Paloviita gaapte en haalde zijn telefoon uit zijn zak, maar herinnerde zich toen het bordje op de deur van de intensive-careafdeling dat het gebruik van mobiele telefoons verbood. Hij zette zijn mobieltje uit en keek het tijdschriftenrek naast zijn stoel door. Hij vond een oud tijdschrift met een artikel over vakantiebestemmingen in Afrika en bekeek foto’s van savannes, dieren, luxehotels en jungles. Hij had altijd al een reis naar Afrika willen maken, ook al wist hij dat het daar nooit van zou komen. In elk geval niet op de manier waarop hij dat wilde. Vrij. Hij had het gevoel dat zijn leven een gevangenis was geworden, en hijzelf een pelsdier dat rondjes draaide in zijn kooi, helemaal gek geworden.

Vanuit een andere kamer klonk een alarm, en de verpleegkundigen in het glazen hok renden eropaf. Even later kwam er een arts door de schuifdeuren naar binnen, beduidend kalmer; hij keek in het voorbijgaan even naar Paloviita en liep achter de verpleegkundigen aan de kamer in. Toen werd het weer stil. Een paar minuten later kwam de arts met een verpleegkundige naar buiten; ze liepen naar

het monitorhokje. De drukte hield nog even aan op de afdeling, toen werd het weer rustiger en verdween de arts langs dezelfde weg als hij was gekomen. Paloviita beseftte dat hij een ongenode gast was op een plek waar men iedere seconde vocht op leven en dood. Hij pakte het tijdschrift weer, maar kon zich niet concentreren. Hij gaapte en merkte dat hij om de paar minuten naar de klok aan de muur keek.

Na twintig minuten gingen de schuifdeuren open, en de zaalhulp duwde een bed de gang in. Paloviita zag op het naambordje dat het om Kangasharju ging. Hij kwam overeind en liep mee naar de kamer van de oude man. Hij ving een glimp op van diens gezicht en schrok van de groeven daarin, die zo diep waren dat ze wel gekerfd leken. Zijn voorhoofd zat vol met levervlekken, zijn mond stond een klein stukje open, en de huid van de smalle lippen oogde zo dun dat je zou denken dat ze elk moment konden scheuren.

Toen de overplaatsing was uitgevoerd, kwam de zaalhulp naar Paloviita toe. ‘De patiënt is nog niet bij bewustzijn, maar zijn toestand is stabiel.’

‘Wat houdt dat in?’

‘Dat hij leeft. De arts doet zo meteen de ronde. U kunt hem om nadere informatie vragen.’

Rond de mondhoeken van de zaalhulp trilde een ingehouden geeuw, die ook aanstekelijk werkte op Paloviita. Daarna liep de zaalhulp weg.

Paloviita bleef opnieuw alleen achter in de gang. Hij ging weer op de stoel zitten en ging verder met staren naar de klok. Er daalde stilte neer over de intensive care, maar Paloviita had de hele tijd het gevoel dat de dood aanwezig was. Die zweefde in de gangen en kamers met zijn zeis.

Hoe meer tijd er verstreek, des te kribbiger werd Paloviita. Waar bleef die arts nou, verdomme? Hij overwoog al naar huis te gaan, maar wist diep vanbinnen dat hij niet kon vertrekken zonder eerst met de arts te hebben gesproken. Bovendien: als er ook maar een kleine kans bestond dat de oude man een verklaring aflegde, dan moest hij die kans grijpen.

Paloviita geloofde echter niet dat Kangasharju nog zou ontwaken.

Waarom zou iemand een weerloze oude man te lijf gaan? Het enige wat hij kon bedenken was: om hem te beroven, om wat kleingeld te

bemachtigen voor drugs. Dat zou echt een heel dure overval worden. Het scheelde niet veel of de dader zou een aanklacht voor doodslag aan zijn broek krijgen.

Hij ging staan en overwoog om even een luchtje te gaan schep-
pen, maar zag daar toch van af. Het zou echt iets voor hem zijn dat
de arts uitgerekend dan de ronde zou doen. Hij wierp een blik op
het aquarium. De vrouwen waren verdiept in hun werkzaamheden.
Paloviita liep naar de kamerdeur van de oude man en drukte zijn oor
daartegenaan. Volkomen stilte. Hij drukte de deurkruk naar beneden
en deed de deur op een kier. Het was schemerig in de kamer; bij het
raam hingen twee tl-buizen die een mat licht afgaven en de ruimte
een spookachtige gloed gaven. Hij ging naar binnen en trok de deur
achter zich dicht. Er stond maar één bed in de kamer. Uit de borstkas
en een van de armen van de oude man kronkelden slangetjes en son-
des. Monitoren piepten en toonden hun curves. De patiënt had een
zuurstofmasker op zijn gezicht; een dikke slang was verbonden met
een reservoir op een tafel, waarin balgen pompten en sisten.

Paloviita ging naast de oude man staan. Wat hem betrof zag die er
nu al uit alsof hij dood was, en Paloviita bedacht dat die apparatuur
het enige was wat de bejaarde nog in leven hield. Slangen, machines
en monitoren.

Hij schrok op toen de deur achter hem openging.

Er kwam een mannelijke arts binnen, die eveneens schrok toen
hij Paloviita zag, maar zich snel herstelde en naar de oude man liep.
Hij was naar schatting ergens in de dertig en niet van Finse afkomst.
Hij had een volle bos haar en een stevige zwarte stoppelbaard. Uit
de mouwen van zijn doktersjas, die bij de schouders krap zat, staken
harige polsen en een gouden horloge.

‘Jari Paloviita, recherche Zuidwest-Finland,’ fluisterde Paloviita ter-
wijl hij zijn hand uitstak. De arts schonk totaal geen aandacht aan dat
gebaar, pakte de status van het voeteneind van het bed en begon erin
te bladeren.

‘Kunt u zeggen hoe de vooruitzichten voor herstel zijn?’

De arts keek even op, zei niets, legde de status aan de kant en be-
gon het separatiegordijn om het bed heen dicht te trekken terwijl hij
tegen Paloviita gebaarde dat hij de kamer moest verlaten. Die bleef
even staan en keerde toen beledigd terug naar de gang.

Hij had enige ervaring met artsen. Ze hadden vaak een heel persoonlijke stijl, maar waren zelden zo arrogant als deze. Wanneer de arts klaar was, zou Paloviita hem niet laten gaan voordat hij een paar antwoorden kreeg, desnoods met geweld.

Geïrriteerd zette hij koers naar de koffieautomaat. Hij dacht weer aan Terhi, die op dit moment in hun warme bed lag te slapen. Hij kon dat beeld maar niet uit zijn hoofd zetten, hoezeer hij ook zijn best deed. Hij wist niet wanneer en waarom hij zo veel verbittering was gaan voelen jegens zijn vrouw. Hij schaamde zich daarvoor, maar kon er niets tegen beginnen. Hij krabde aan zijn stoppels en gaapte. Hij bekeek de automaat en stelde verheugd vast dat cappuccino en espresso tot de keuzemogelijkheden behoorden. Hij dook een paar munten op uit zijn zak en pikte er de juiste tussenuit. Ineens hield hij op te bewegen. Alles kwam tot stilstand. Een vreemd gevoel overviel hem. Het had met die arts van daarnet te maken. Met diens uiterlijk. Niet met het gouden horloge of zijn onplezierige gedrag, maar met iets anders. Zijn witte doktersjas was open geweest; daaronder had hij een gewoon zwart shirt en een spijkerbroek gedragen, maar aan zijn voeten had hij modderige sportschoenen gehad. Paloviita herinnerde zich duidelijk dat die sporen hadden achtergelaten op het linoleum. Hij wierp een blik achterom en zag de vlekken op de vloer in de gang. Toen herinnerde hij zich nog iets vreemds. Iets waarvan zijn nekharen overeind gingen staan. Toen hij vergeefs zijn hand had uitgestoken naar de arts, had hij meteen ook geprobeerd diens naam van het naambordje op zijn revers te lezen. Dat was niet gelukt, maar hij herinnerde zich nu pas de foto die boven de naam had gestaan. Het was de foto van een vrouw.

Paloviita draaide zich om. De munten vielen uit zijn hand op de vloer en rolden alle kanten op. De verpleegkundigen keken op bij het horen van het gerinkel. Paloviita trok een sprintje. Binnen drie seconden was hij bij Kangasharju's kamer. Hij drukte de deurkruk naar beneden, maar de deur was op slot. Hij rukte aan de klink, brulde om hulp en begon met zijn hand op de deur te slaan. Toen er niets gebeurde, ramde hij er met zijn schouder vooruit tegenaan, gevolgd door zijn heup, maar de deur gaf niet mee. Hij ging er een eindje vanaf staan en trapte toen zo hard tegen de deur als hij kon. Er klonk een knal, maar het enige effect was dat Paloviita zelf achteroversloeg. Hij riep opnieuw om hulp, draaiend met zijn hoofd. Zijn oog viel

op een poederblusser van twaalf kilo die in een houder aan de wand hing. Hij rukte hem los en sloeg met de onderkant tegen het slot van de deur. Die ging boven het slot kapot en deukte in. Paloviita sloeg opnieuw, op volle kracht, alsof hij met een stormram zwaaide. Ditmaal vloog de deur open; het slot viel rinkelend op de grond. Paloviita stormde naar binnen.

De neparts hield een kussen op het gezicht van de oude man en tilde dat pas op toen Paloviita vlak bij hem was. Toen gingen ze elkaar pas echt te lijf. Paloviita probeerde de man uit balans te brengen met zijn lichaamsmassa, maar de man draaide behendig opzij en klemde Paloviita's pols vast. Die besepte meteen dat zijn tegenstander sterker was dan hij en niet overrompeld kon worden. Ze spanden zich allebei tot het uiterste in. Paloviita vloog met zijn rug tegen de muur en gooide daarbij een bezoekersstoel om. Vervolgens botsten ze tegen het nachtkastje van de oude man, dat omverdenderde. Alle spullen die erop lagen, verspreidden zich over de vloer. Ze wierpen de infuusstandaard en een metalen bijzettafeltje omver en ramden zo hard tegen het bed dat dat schuin opzij rolde en hard tegen de muur stootte. Paloviita had zijn geweldbeheersingstraining al lange tijd verwaarloosd, maar door de adrenaline en het onverwachte karakter van de situatie kwamen de bewegingen rechtstreeks uit zijn ruggenmerg. Hij draaide zijn lichaam een heel klein beetje, wist zijn rechterpols uit de greep van de aanvaller te bevrijden en sloeg die onmiddellijk in het gezicht. De klap kwam uit een ongunstige hoek, maar hij landde op de kaak van de man en sneed door diens lip. De man kreunde, wankelde en moest noodgedwongen ook zijn andere hand losmaken. Paloviita probeerde het voordeel dat door zijn verrassingsaanval was ontstaan te benutten en wierp zich opnieuw op de man, maar de aanval werd afgeslagen door een klap met een elleboog die vol op zijn gezicht landde. Paloviita hoorde het knakken toen zijn neus brak. Een pijnscheut ging door zijn hoofd, zijn knieën knikten, en heel even stond hij op het punt het bewustzijn te verliezen. Het voelde alsof iemand een witgloeiende spijker tussen zijn ogen had gestoken. Zijn neus begon als een tuinsproeier bloed te spuiten. Hij wankelde, greep het separatiegordijn vast, scheurde dat van de haakjes waarmee het aan de rail hing en zakte toen zittend ineem op de vloer.

Op datzelfde moment stormden er twee verpleegkundigen binnen.

Het was een chaos in de kamer. De neparts maakte van de verwarring gebruik en dook tussen de twee vrouwen door de gang in. Een van de twee haastte zich naar Paloviita toe en begon het bloed uit zijn neus te stelpen, dat zijn kleren en de vloer al had besmeurd. Paloviita duwde de vrouw bot opzij, kroop overeind, gooide het gordijn aan de kant en stormde struikelend achter de neparts aan. De deur naar de gang ging open en de zaalhulp kwam de afdeling op gerend. Paloviita kon nog net een waarschuwing brullen, maar de zaalhulp zag geen kans te reageren; de neparts botste met volle kracht tegen hem aan, met zijn schouder vooruit. De zaalhulp vloog aan de kant als een takkenbos, en de neparts verdween door de deur. Die vloog tegen de muur toen Paloviita hem weer opentrok. Hij zag nog net de witte jas, die naar links glipte. De voorsprong van de neparts was gegroeid. Halverwege de gang werd een patiëntenbed hun kant op geduwd. Daardoor moest de neparts vaart minderen. Zijn voorsprong werd weer kleiner. Hij duwde het bed ruw aan de kant en tegen de muur. De verpleegkundige riep hem vloekend na en sprong toen opzij voor Paloviita, die met een bebloed gezicht en brullend zijn kant op stormde.

De afstand tussen Paloviita en de neparts bedroeg nog slechts vijf meter, en voor hen lag opnieuw een T-splitsing. Paloviita wist dat dat zijn enige kans was. De neparts remde af voor de bocht. Paloviita sprong voorwaarts, wist de zoom van de doktersjas vast te pakken en trok er met alle macht aan, maar daarbij bleef alleen de jas in zijn hand hangen, als een laken dat door een spook is afgeworpen. Paloviita gooide hem aan de kant en rende zwaar hijgend verder, ook al wist hij dat het spel nu uit was. De man had zijn voorsprong weten te vergroten en gooide een rek met tijdschriften dwars over de gang. Paloviita moest eroverheen springen, en opnieuw werd de afstand tussen beide mannen groter. De voortvluchtige bereikte een nooduitgang, wrikte het slot open en verdween op de door straatlantaarns verlichte parkeerplaats. Paloviita rende achter hem aan, ging over op een drafje en bleef toen staan. Hij leunde met zijn handen op zijn knieën en spugde het bloed dat zijn mond in stroomde uit. Zijn haar werd onmiddellijk nat van de regen, die op het asfalt plasjes vormde van de bloeddruppels die uit zijn neus spatten.

Hij hoorde het geloei van autobanden en zag een wit bestelbusje met uitgedoofde koplampen van de parkeerplaats wegdraaien; het

merk auto kon hij niet zien. Hij hijgde zwaar, spuugde een rode klodder op het asfalt, haalde zijn telefoon uit zijn zak en zette die aan. Hij wist dat er gegarandeerd al iemand naar het alarmnummer had gebeld en dat er een patrouille onderweg was, maar ze zouden ook de technische recherche nodig hebben om Kangasharju's kamer te onderzoeken voordat alle vingerafdrukken en DNA- en vezelmonsters verloren gingen. Hij drukte tegen zijn neus; de pijn deed hem naar adem happen.

Hij bedacht dat geen van hun hypothesen klopte. Het ging niet om een mislukte overval door drugsverslaafden of een willekeurig geval van mishandeling, maar om iets heel anders. Nadat hij aan Grönroos had uitgelegd wat er was gebeurd en hem had bevolen de technische recherche naar het ziekenhuis te sturen, liep hij langzaam terug naar de intensive care. Het was belangrijk dat de verpleegkundigen en artsen geen sporen vernietigden. Toen besepte hij dat hij niet eens wist of Albert Kangasharju nog leefde. De zware mishandeling was in de tussentijd mogelijk veranderd in moord met voorbedachten rade. Terwijl hij terugliep, keek hij naar de locatie van de bewakingscamera's van het ziekenhuis, en hij stelde tevreden vast dat die met zekerheid de aanvaller hadden gefilmd.

Eerste druk april 2023

Oorspronkelijke titel *Vaiettu*

Oorspronkelijke uitgever Werner Söderström Ltd (WSOY), Helsinki, Finland

Copyright © 2022 Arttu Tuominen

The moral right of the author of this work has been asserted in accordance with the Copyright, Designs and Patents Act 1988

Copyright © 2023 voor deze uitgave Uitgeverij De Fontein, Utrecht

Vertaling Annemarie Raas

Omslagontwerp en -illustratie Studio Jan de Boer, Utrecht

Opmaak binnenwerk Crius Group

ISBN 978 90 261 6055 4

ISBN e-book 978 90 261 6057 8

ISBN luisterboek 978 90 261 6058 5

NUR 332

www.uitgeverijdefontein.nl

Uitgeverij De Fontein vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Alle personen in dit boek zijn door de auteur bedacht. Enige gelijkenis met bestaande – overleden of nog in leven zijnde – personen, anders dan die in het publieke domein thuishoren, berust op puur toeval.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronisch, door geluidsopname- of weergaveapparatuur, of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.